

سۇئال

غەرب دۆلەتلىرى ئىسلامنى ئاياللارغا زۇلۇم قىلىدۇ دەپ ئەيىبلەيدۇ، ئاياللارنىڭ ئىسلامدىكى ئورنى قانداق؟ بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھقا خاستۇر.

ئىسلامدا ئاياللارنىڭ ئورنى ناھايىتى يۇقىرى بولۇپ، ئۆتكەن زاماندىكى ۋە ھازىرقى شۇنداقلا كەلگۈسى زاماندىكى ھېچقانداق بىر مىللەتتە ئاياللار بۇنداق ئالىي ئىمتىياز، ئىززەت، شان-شەرەپكە ئىگە بولمىغان ۋە بولمايدۇ. چۈنكى ئىسلامنىڭ ئىنسانلارنى ھۆرمەت قىلىشى ئەر-ئايال جىنسىنى ئوخشاشلا ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇلار ئاللاھ تائالانىڭ دۇنيادىكى ھۆكۈملىرى، ئاخىرەت دىيارىدىكى جازا-مۇكاپاتلىرى ئالدىدا باراۋەردۇر. بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ تَهْرَجِمِيسَى: شەك - شۈبھىسىزكى، بىز ئادەم بالىلىرىنى ھۆرمەتلىك قىلدۇق.** [سۈرە ئىسرا 70-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ** تەرجىمىسى: ئاتا-ئانىسى ۋە تۇغقانلىرى قالدۇرغان مىراستا (يەنى مېيىتنىڭ تەرەكسىدە) ئەرلەرنىڭ ھەسسىسى بار. شۇنداقلا ئاتا-ئانىسى ۋە تۇغقانلىرى قالدۇرغان مىراستا (يەنى مېيىتنىڭ تەرەكسىدە) ئاياللارنىڭمۇ ھەسسىسى بار. [سۈرە نىسا 7-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ** تەرجىمىسى: ئاياللىرى ئۈستىدە ئەرلەرنىڭ ھەقىقىتى بولغىنىدەك، ئەرلىرى ئۈستىدە ئاياللارنىڭمۇ ھەقىقىتى بار (يەنى ئاياللار مۇۋاپىق دەرىجىدە ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك، مۇۋاپىق دەرىجىدە مەجبۇرىيەتمۇ ئۆتىشى كېرەك). [سۈرە بەقەرە 228-ئايەتنىڭ بىر قىسمى].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ** تەرجىمىسى: مۇمىن ئەرلەر، مۇمىن ئاياللار بىر-بىرى بىلەن دوستتۇر. [سۈرە تەۋبە 71-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۗ إِذَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا . وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا** تەرجىمىسى: پەرۋەردىگارىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى ۋە ئاتا-ئانىڭلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى، ئۇلارنىڭ بىرى، يا ئىككىلىسى سېنىڭ قول ئاستىڭدا بولۇپ ياشىنىپ قالسا، ئۇلارغا ئوھوي دېمىگىن (يەنى مالاللىقنى

بىلدۈرىدىغان شۇنچىلىك سۆزنىمۇ قىلمىغىن)، ئۇلارنى دۈشكەلمىگىن ، ئۇلارغا ھۆرمەت بىلەن يۇمشاق سۆز قىلغىن. ئۇلارغا كامالىي مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: "ئى پەرۋەردىگار! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن" دېگىن. [سۈرە ئىسرا 23-24-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّمَّنْ ذَكَرَ أَوْ أَنْتَى تەرجىمىسى: ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى پەرۋەردىگارى ئىجابەت قىلدى: "مەن سىلەردىن ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، ھەر قانداق بىر ياخشى ئىش قىلغۇچىنىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار قىلىۋەتمەيمەن". [سۈرە ئال-ئىمران 195-ئايەتنىڭ بىرقىسمى].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ تەرجىمىسى: ئەر-ئايال مۇمىنلەردىن كىمكى ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، بىز ئۇنى ئەلۋەتتە (دۇنيانىڭ قاناتەتچانلىق، ھالال رىزىق ۋە ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىپ) ئوبدان ياشىتىمىز، ئۇلارغا، ئەلۋەتتە، قىلغان ئەمەلىدىنمۇ ياخشىراق ساۋاب بېرىمىز. [سۈرە نەھلى 97-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا تەرجىمىسى: ئەر-ئاياللاردىن مۇمىن بولۇپ تۇرۇپ ياخشى ئىشلارنى قىلغانلار جەننەتكە داخىل بولىدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى قىلچە كېمەيتىۋېتىلمەيدۇ). [سۈرە نىسا 124-ئايەت].

مانا بۇ ئاياللارنىڭ ئىسلام دىنىدىكى ئورنى، ئىززىتى، شان-شەرىپى، ھېچ قانداق دىن، مىللەت ۋە قانۇندا بۇنىڭ ئوخشىشى تېپىلمايدۇ. رۇم ھازارىتىدە: ئايال دېگەن ئەرگە ئەگىشىدىغان بىر دىدەك ئۇنىڭ ھېچقانداق ھوقۇق-مەنپەئەتى بولمايدۇ، دەپ بېكىتىلگەن. رىمدىكى چوڭ بىر يىغىلىشتا ئۇلار ئاياللار مەسىلىسى توغرىسىدا تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، ئايال گەرچە مەۋجۇت بولسىمۇ مەنئۇبىيەتسىز، شۇنداقلا ئاخىرەت ھاياتىدىن ھېچقانداق نېسىۋىسى يوق، ئۇ پاكىزە ئەمەس دەپ قارىغان. يۇنان مەدەنىيىتىدە بولسا ئايال دېگەن ئېتىبارسىز، شەيتاننىڭ قىلمىشىدىن بولغان پاسكىنا بىر نەرسە دەپ قارىلىپ، بازارلاردا ئەركىن ئىلىم-سېتىم قىلىناتتى. ھاياتلىقتا يولدىشىنىڭ ئۆلۈشى بىلەن ئۇنىڭمۇ ھاياتى ئاخىرلىشاتتى، يولدىشىنىڭ جەسىتى كۆيدۈرۈلگەندە ئۆزىنى ئوتقا تاشلىمىسا كىشىلەر تەرىپىدىن داۋاملىق لەنەتكە ئۇچرايتتى.

يەھۇدىيلارنىڭ ئەھدى قەدىم دېگەن كىتابىدا ئاياللار توغرىسىدا مۇنداق يېزىلغان: "مەن قەلبىمنى تەكشۈردۈم، ئەقىل-ھېكمەت بىلەن تەتقىق قىلىپ شۇنى بىلىدىمكى، يامانلىق جاھالەتتۇر، ھاماقەتلىك ساراڭلىقتۇر، ئۆلۈمنىڭ جۈملىسىدىن بولغان بىر ئىشنى تاپتىم، ئۇ بولسىمۇ ئايال كىشىدۇر. ئۇ ئۆلۈمنىڭ تورى، ئۇنىڭ قەلبى ئۆلۈمنىڭ ئارغامچىسى، قولى بولسا باغلاڭچىسىدۇر» (سەپەرۇل جامى ئەلئىسلاھ 7: 25-26). ھەممەيلەنگە مەلۇمكى ئەھدى قەدىمگە بارلىق يەھۇدىي-ناسارالار ئىشىنىدۇ ۋە ئۇنى مۇقەددەس كىتاب دەپ بىلىدۇ. مانا بۇ قەدىمكى دەۋرىدىكى ئاياللارنىڭ ئورنىدۇر.

ئەمما ئوتتۇرا ئەسىر ۋە ھازىرقى ئەسىردىكى ئورنىنى تۆۋەندىكى ۋەقەلەر ئوچۇقلاشتۇرۇپ بېرىدۇ: دانىيىلىك يازغۇچى (ۋىئەد

كوردستەن) كاتولىك چېركاۋلىرىنىڭ ئاياللار توغرىسىدىكى قارشىنى ئىپادىلەپ مۇنداق يازىدۇ: "ئوتتۇرا ئەسىردە ياۋروپادا ئاياللارغا كۆڭۈل بۆلۈشى چەكلىك بولۇپ، كاتولىك مەزھەب قارشىدا ئاياللار ئىككىنچى دەرىجىلىك مەخلۇق دېگەن يۈزلىنىش بويىچە مۇئامىلە قىلىناتتى". مىلادى 586-يىلى پارانىسىدە ئاياللار توغرىسىدا چوڭ بىر قېتىملىق قىيىنچىلىق، ئاياللار ئىنسانمۇ ياكى ئىنسان ئەمەسمۇ؟ دېگەن ماۋزۇدا تەتقىقات ئېلىپ بېرىلىپ، ئاخىرقى نەتىجىدە ئۇلار: ئاياللارنى ئىنسان لېكىن ئۇلار ئەرلەرنىڭ خىزمىتىنى قىلىش ئۈچۈن يارىتىلغان دەپ قارار چىقىرىدۇ. پارانىسىيە قانۇنىنىڭ 217-ماددىسىدا: **توي قىلغان ئايال ھېچقانداق مال-مۈلۈككە ئىگە بولۇش ھوقۇقى بولمايدۇ، بىرسىگە بىر نەرسە بېرىلمەيدۇ، بىر نەرسىنى كۆرۈگە قويالمايدۇ، يولدىشى ئورتاق بولمىغان ئەھۋالدا بىرەر سودا كېلىشىمگە ئاغزاكى ياكى يازما شەكىلىدە ئىشتىراك قىلالمايدۇ، دەپ بېكىتىلگەن.**

ئەنگىلىيەدە سەككىزىنچى ھېنرى ئەنگىلىيە بولمىغان ئىنگىلىز ئاياللىرىنى مىلادى 1850-يىللىرىغا قەدەر مۇقەددەس كىتابلارنى ئوقۇشتىن چەكلىگەن. ھەتتا مىلادى 1882-يىلىغىچە ئۇلارنىڭ ھېچقانداق خۇسۇسى ھەق-ھوقۇقى بولمىغان.

ھازىرقى ئەسىردە ياۋروپا، ئامېرىكا ۋە باشقا سانائەتلىك شەكىل ئەللەردە بەزى ئاياللارنىڭ تىجارەت مەقسىتىدە سەرپ قىلىنىدىغان ماللارنىڭ قاتارىدىن سانلىق تاقىلىقنى كۆرۈۋالالايمىز. چۈنكى ئېلان تاختىلىرى ۋە مېدىيا ۋاسىتىسىدىكى ئېلانلار ئاياللارنىڭ يالنىڭ سۈرەتلىرىدىن خالى ئەمەس. بەلكى ئەركىنلىك شوئارى ئاستىدا بەزى شىركەتلەر قانۇن ھىمايىسى ئاستىدا ئاياللارنى بەدىنىنى ئەركىن سېتىلىدىغان ماللارنىڭ جۈملىسىدىن ھېسابلاپ، ئەرلەرنىڭ خالىغانچە مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن شارائىتلارنى بارلىققا كەلتۈردى. مانا بۇ ئاياللار مەزكۇر جەمئىيەتتە جەستى، قولى ياكى پىكرى تەرەپتىن مەنپەئەت يەتكۈزەلمىسە، كۆڭۈل بۆلۈشكە ئېرىشەلەيتتى. ئەمما ياشىنىپ قېلىپ پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزۈشتىن ئاجىز كەلگەندە، جەمئىيەت-شىركەتلەر ئۇنى چەتكە قاقاتتى، ئۇ ۋاقىتتا بۇ ياشانغان مىسكىن ئايال ئۆيىدە ياكى ئىجتىمائىي ساقلىق ئورۇنلىرىدا خەۋەر ئېلىناتتى.

بۇنى ۋە باشقىسىنى قۇرئان كەرىمدە بايان قىلىنغان ئايەتلەرگە سېلىشتۇرۇپ باقايلى: ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: **وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ تَرَ جَمِيسِي: مۇمىن ئەرلەر، مۇمىن ئاياللار بىر-بىرى بىلەن دوستتۇر.** [سۈرە تەۋبە 71-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ تَرَ جَمِيسِي: ئاياللىرى ئۈستىدە ئەرلەرنىڭ ھەقىقىي بولغىنىدەك، ئەرلىرى ئۈستىدە ئاياللارنىڭمۇ ھەقىقىي بار (يەنى ئاياللار مۇۋاپىق دەرىجىدە ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك، مۇۋاپىق دەرىجىدە مەجبۇرىيەتمۇ ئۆتىشى كېرەك).** [سۈرە بەقەرە 228-ئايەتنىڭ بىر قىسمى].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: **وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۗ إِذَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَوْفٍ وَلَا نَهْرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا . وَآخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا تَرَ جَمِيسِي: پەرۋەردىگارنىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى ۋە ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى، ئۇلارنىڭ بىرى، يا ئىككىلىسى سېنىڭ قول ئاستىڭدا بولۇپ ياشىنىپ قالسا، ئۇلارغا ئوھوي دېمىگىن (يەنى مالاللىقنى**

بىلدۈرىدىغان شۇنچىلىك سۆزنىمۇ قىلمىغىن)، ئۇلارنى دۈشكەلمىگىن ، ئۇلارغا ھۆرمەت بىلەن يۇمشاق سۆز قىلغىن. ئۇلارغا كامالىي مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: "ئى پەرۋەردىگارم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن" دېگىن. [سۈرە ئىسرا 23-24-ئايەت].

ئاللاھ تائالا ئاياللارنى مۇشۇنداق ئىززەتلىدى ۋە ئىنسانلارغا بايان قىلدى، ئاياللارنى ئەرلەرنىڭ ۋاپادار چۈپتى بولۇش، قىزى ياكى ھەمشىرىسى بولۇش ئۈچۈن ياراتتى. شۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئاياللارغا خاس بولغان قائىدە-تۈزۈملەرنى بېكىتتى.